

Nasciturus: Spôsobilosť nenarodených na práva a povinnosti¹

Viktória Jančárová

ÚVOD

Spôsobilosť na práva a povinnosti možno vo všeobecnosti považovať za základný atribút fyzických osôb, ktorý sa nadobúda narodením. Tento koncept predstavuje právne zaručenú možnosť nadobudnúť práva a povinnosti bez potreby osobitného vyjadrenia vôle či vykonania právneho úkonu. Ide o záruku umožňujúcu každej fyzickej osobe byť potenciálnym nositeľom práv a povinností a zároveň byť subjektom občianskoprávných vzťahov. Dôležitým aspektom je aj spôsobilosť na práva a povinnosti počatého dieťaťa – *nascitura*.

Nasciturus – z latinčiny *ten, kto sa má narodiť* – sa využíva na označenie počatého, ale ešte nenarodeného dieťaťa. Ide o pojem zaužívaný najmä v oblasti občianskeho práva, *in concreto* rodinného či dedičského práva. Tu už, samozrejme, závisí od konkrétneho právneho poriadku, či bude mať nárok na dedičstvo a v akom rozsahu bude zdôraznená ochrana jeho práv pri nadobúdaní dedičstva. Okrem práva občianskeho možno pozorovať presah i do iných právnych odvetví, ktoré v tomto kontexte zahŕňajú ochranu tehotnej ženy, ako i jej ešte nenarodeného dieťaťa. Ide o právo ústavné, pracovné, zdravotné či trestné.

V nasledujúcej časti sa zameriame na analýzu spôsobilosti na práva a povinnosti *nascitura*, ako i rozhodujúce skutočnosti pre jej nadobudnutie naprieč významnými historickými obdobiami.

1 RÍMSKE PRÁVO

Neopomenuteľný význam zohrávalo rímske právo, nakoľko predstavovalo v rámci spoločenského

Abstract:

The subject of our contribution is the analysis of the development of capacity for the rights and obligations of the *nasciturus*. In the second part of the article, we will analyze the capacity for the rights and obligations of the *nasciturus* within the *de lege lata* legislation in Slovak Republic and the Republic of Austria. With regard to the importance of the issue of the conceived child, we will take a closer look at the overlap into the field of criminal law. After all, for the very acquisition of capacity for rights and obligations, the live birth of a child is a necessary condition. Therefore, the relevance of the legal regulation of the special part of crimes against life and health of Act no. 300/2005 Coll. of the Criminal Code, relating to the criminal acts of illegal termination of pregnancy can not be overlooked. We find justification for pointing out this issue in the fact that it is possible to prevent the condition for acquiring the capacity for rights and obligations - live birth - by the aforementioned criminal acts.

Keywords:

Nasciturus, capacity for rights and obligations, protection, development

Autor:

Mgr. Viktória Jančárová
Katedra občianskeho práva
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická
fakulta
viktoria.jancarova@flaw.uniba.sk

Cite:

JANČÁROVÁ, Viktória. Nasciturus: Spôsobilosť nenarodených na práva a povinnosti. In *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, Supplementum, s. 58 – 66.

¹ Článok je výstup z grantu APVV-18-0417 „Historický vývoj terminológie súkromného práva na Slovensku pre potreby rekodifikácie slovenského občianskeho práva“.

vývoja inšpiráciu i v oblasti spôsobilosti *nascitura* (a v podstate stále predstavuje aj v rámci súčasnej legislatívy v Slovenskej republike). Prvotne bol za kľúčový moment považovaný pôrod dieťaťa, nakoľko status narodeného dieťaťa bol určovaný podľa statusu matky v čase jeho narodenia. Platila zásada „**mater semper certa est**“, ktorá je premietnutá aj do ustanovení dnešného zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine. Od 2. storočia sa však právna veda interpretuje výrazne priaznivejšie s cieľom uprednostňovať status *libertatis*.²

V tomto kontexte možno poukázať na *Corpus iuris civilis*, inými slovami normy, ktoré vznikli z iniciatívy cisára Justiniána I. napomáhajúce výkladu rímskeho práva. Tieto „normy“ sú významné aj s ohľadom na spôsobilosť *nascitura* na práva a povinnosti, nakoľko v nich môžeme nájsť viaceré zmienky o zabezpečení ochrany počatého dieťaťa.

Príkladom v *Inst. Iust. 1. 4 pr.* je uvedené: „... *sufficit autem liberam fuisse matrem eo tempore quo nascitur, licet ancilla conceperit. et ex contrario si libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, placuit eum qui nascitur liberum nasci, quia non debet calamitas matris ei nocere qui in utero est.*“

„...ale stačí, že matka bola v čase, keď sa narodil, voľná/slobodná, hoci počala ako otrokyňa. Na druhej strane, ak počne ako slobodná žena a potom sa stane otrokyňou a porodí, platilo, že sa dieťa narodilo slobodné, pretože nešťastie jeho matky nesmie ublížiť dieťaťu, ktoré je v matkinom tele.“

Z uvedenej normy nám vyplýva, že v minulosti sa v právnych termínoch pri priradovaní statusu dieťaťa do spoločnosti neprihliadalo na stav matky v čase narodenia dieťaťa, ale skôr na to, či matka bola počas tehotenstva aspoň po nejaký krátky čas slobodná. Ak bola matka aj počas tehotenstva otrokyňou, tento stav nemal napriek tomu ovplyvňovať jej dieťa.

Podľa rímskeho práva, dieťa, ktoré bolo už počaté (*conceptus*) a očakávalo sa jeho narodenie (*nasciturus*), nedisponovalo právnou subjektivitou. Spôsobilosť na práva a povinnosti vznikala pri splnení určitých podmienok narodením. „Ako princíp totiž platí, že *nasciturus* nie je (podľa rímskeho práva) osobou – jeho správne označenie je „plod v materskom tele“, on je totiž „časťou ženy“. Súčasne však, keďže je nádej, že sa narodí, je osobou *in fieri* (v zárodku), ktorej sa – práve pre prípad narodenia – práva rezervujú.“³

Okrem narodenia, t. j. úplného oddelenia dieťaťa od matkinho tela, museli byť splnené i ďalšie požiadavky. Druhou požiadavkou bolo narodenie živého dieťaťa, a v neposlednom rade muselo dieťa vykazovať znaky ľudskej podoby. Právny význam malo však aj samotné počatie dieťaťa. Preto i počaté dieťa bolo považované za dieťa, ktoré sa už narodilo – „**conceptus pro iam nato habetur**“ (pravidlo z obdobia stredoveku).

Z uvedeného dôvodu rímske právo priznalo aj *nasciturovi* určité budúce práva.⁴ Práva, ktoré boli určené na prospech nenarodeného dieťaťa, však záviseli od toho, či sa toto dieťa vôbec narodí, a ak áno, či sa narodí živé alebo mŕtve. Bolo v platnosti, že práva, ktoré by malo nadobudnúť, ak by už v tom čase bolo na svete – sa *nasciturovi* rezervovali. Tým sa *nasciturovi*

² NEMEC, Matúš. *Nasciturus v rímskom práve*. In VLADÁR, Vojtech (ed.). *Perpauca terrena blande honori dedicata. Pocta Petrovi Blahovi k nedožitém 80. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita, Právnická fakulta, 2019, s. 173.

³ NEMEC, ref. 2, s. 171.

⁴ KINCL, J. – URFUS, V. – SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 68.

priznávali práva so suspenzívnou podmienkou, na základe ktorej platilo, že ak sa nenarodené dieťa narodí (živé a s ľudskou podobou), tieto práva nadobudne (napríklad dedičstvo).⁵ Ako poukazuje i Paulus (rímsky právnik):

„*Quae liberis damnatorum conceduntur. Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset custoditur, quotiens de commodis ipsius partus quaeritur: quamquam alii antequam nascatur nequaquam prosit.*“⁶

„*Kto je v lone matky, chráni sa tak, ako keby už bol na svete, kedykoľvek ide o jeho výhody (prospech); hoci, skôr než sa narodí, nemôžu nikomu inému prospievať.*“

Ochrana *nascitura* sa z pochopiteľných dôvodov musela zabezpečiť prostredníctvom určitej osoby. Samotné počaté dieťa by totiž ani v prípade jeho narodenia nebolo schopné zabezpečiť si ochranu svojich práv, nakoľko by nedisponovalo ani určitým vekom, ktorý by mu to umožňoval. Na tieto účely bol preto v rámci rímskeho práva k dispozícii tzv. „opatrovník lona“ (*curator ventris*). Jeho úloha zohrávala význam i v prípade rozvodu manželov počatého dieťaťa. Nakoľko otec dieťaťa nemohol za každých okolností, môžeme povedať, „kontrolovať“ matku ich nenarodeného dieťaťa, tak samotný opatrovník lona mohol dohliadať na to, aby žena nepodstúpila umelé prerušenie tehotenstva.⁷ Po narodení dieťaťa opatrovník už neplnil svoju úlohu, pretože v rímskom práve platilo, že narodené dieťa prechádzalo pod moc svojho otca.

Čo však v prípade, ak dieťa už nemalo svojho otca pri narodení? Opatrovník zabezpečoval ochranu nenarodeného dieťaťa, t. j. do okamihu narodenia, a dohliadal najmä na dedičské práva, ktoré mal *nasciturus* nadobudnúť. Následne už nebol dieťaťu ustanovený opatrovník, ale túto funkciu prebral poručník. Poručník mohol byť ustanovený do svojej funkcie viacerými spôsobmi. Buď ho ustanovil otec dieťaťa pred svojou smrťou v rámci závetu alebo zákonom.

2 UČENÁ CIVILISTIKA A STREDOVEKÉ PRÁVO

Rímske právo možno považovať za jednu z najdôležitejších právnych kultúr v histórii ľudstva. Vplyv rímskeho práva sa prejavil aj v rámci staršej európskej civilistiky. Jedným z príkladov je pravidlo týkajúce sa spôsobilosti na práva a povinnosti. Podľa tohto zachovaného pravidla sa spôsobilosť na práva a povinnosti nadobúda narodením. Toto pravidlo sa vzťahuje aj situácie, keď dieťa ešte nie je narodené. Preto i samotný *nasciturus* bude disponovať spôsobilosťou na práva a povinnosti. Aj v súčasnosti sa toto pravidlo využíva vo viacerých právnych systémoch, preto v tomto ohľade predstavuje rímske právo významnú inšpiráciu.

Získanie spôsobilosti na práva a povinnosti pri narodení dieťaťa je automatické a platí pre každé dieťa bez ohľadu na jeho pôvod alebo postavenie rodičov. Následne takéto dieťa disponuje všetkými právami a povinnosťami, nakoľko i *nasciturus* je dôležitou súčasťou spoločnosti za účelom zabezpečenia jeho právnych nárokov ešte pred jeho narodením.

Rímska veta „*Nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodo eius agitur*“ – „*Nenarodený sa považuje za narodeného, pokiaľ ide o jeho vlastný prospech*“ sa udržala i v právnom prostredí pandektného práva. S postupným nástupom kodifikácií sa však jej uplatnenie

⁵ NEMEC, ref. 2, s. 169.

⁶ Paul. D. 1, 5, 7: „*Nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodo eius agitur.*“

⁷ Ulp. D. 25, 4, 1.

zmenilo. Napríklad v Code Civil alebo nemeckom BGB boli *nasciturovi* priznané len niektoré individuálne práva, ako napríklad právo dedičské.⁸

Aj napriek tomu, že rímska veta („*Nasciturus pro iam nato habetur, quoties de commodis eius agitur*“ – „Nenarodený sa považuje za narodeného, pokiaľ ide o jeho vlastný prospech“) nebola plne priznaná vo všetkých kodifikáciách, v súčasnom francúzskom práve sa jej platnosť akceptuje. *Nasciturus* má v zásade rovnaké práva ako narodené dieťa, pokiaľ ide o jeho vlastný prospech. To znamená, že mu môžu byť priznané práva ako napríklad právo na dedičstvo alebo právo na ochranu zdravia a života.

3 PRÁVO PLATNÉ NA ÚZEMÍ SLOVENSKA

Spôsobilosť na práva a povinnosti fyzických osôb v rámci **feudálneho práva** bola viazaná na narodenie a osobnú slobodu jednotlivca. Narodenie ako nevyhnutná podmienka spôsobilosti znamenalo, že dieťa muselo byť narodené ako živé a oddelené od tela matky. Táto podmienka bola kľúčovým faktorom v určovaní spôsobilosti na práva a povinnosti. Neskôr sa spôsobilosť priznala aj *nasciturovi*. To znamená, že aj pred narodením malo dieťa určité práva a povinnosti. Okrem narodenia bola ďalšou podmienkou spôsobilosti osobná sloboda. Osobná sloboda znamenala, že jednotlivец nesmel byť otrokom. Otroctvo označovalo stratu možnosti získať práva a povinnosti. Naopak, nevoľník bol považovaný za subjekt práva a mal rovnakú spôsobilosť na práva a povinnosti ako voľný jednotlivec.

Spôsobilosť na práva a povinnosti **v rokoch 1848 – 1918** bola vymedzená pre *nascitura* na základe zákonného článku XX/1877 o úprave poručenských a opatrovníckych záležitostí. *Nasciturovi* bola priznaná spôsobilosť na práva a povinnosti, ak sa dieťa narodilo živé a malo ľudskú podobu. Dôležité je zdôrazniť, že životaschopnosť nenarodeného dieťaťa nebola kľúčovým kritériom pre priznanie spôsobilosti na práva a povinnosti. To znamená, že aj v prípade, ak by sa dieťa narodilo s určitými zdravotnými problémami, avšak splnilo kritériá narodenia sa živé a s ľudskou podobou, stále by bolo považované za spôsobilé na práva a povinnosti.⁹

Vznik Československej republiky bol pre Slovensko zásadným zvratom v oblasti ovplyvnenia právneho poriadku platného na území Slovenska. Vzhľadom na recepciu práva dochádzalo k zavedeniu mnohých ustanovení, ktoré sa stali dôležitou súčasťou platného práva. Jeden z významných aspektov právneho poriadku na Slovensku predstavovala spôsobilosť na práva a povinnosti *nascitura*. Tento mechanizmus však v obdobnom znení platil aj po vzniku Československej republiky, a to v súvislosti so zákonným článkom XX/1877 o úprave poručenských a opatrovníckych záležitostí. V kontexte tohto článku môžeme hovoriť o pretrvávaní niektorých prvkov právneho systému na Slovensku z obdobia pred vznikom Československa. Napriek tomu, že nové právne predpisy priniesli veľké množstvo zmien a novín, niektoré ustanovenia zostali nedotknuté a prispeli k udržaniu kontinuity právneho systému na Slovensku.

Právna úprava **zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník**¹⁰ pokiaľ ide o nenarodené dieťa, posudzovala jeho spôsobilosť na práva a povinnosti tak, akoby sa už bolo narodilo, pokiaľ sa neskôr skutočne narodilo ako živé. V prípade existencie pochybností o tom,

⁸ COING, Helmut. *Europäisches Privatrecht. Band II. 19. Jahrhundert, Überblick über die Entwicklung des Privatrechts in den ehemals gemeinrechtlichen Ländern*. München: C. H. Beck, 1989, s. 287.

⁹ FAJNOR, Vladimír–ZÁTURECKÝ, Adolf. *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. II. prepracované, judikatúrou siahajúcou do r. 1935 doplnené vydanie*. Bratislava: Právnická jednota na Slovensku a Podkarpatskej Rusi, 1935, s. 43.

¹⁰ Ďalej len „*Občiansky zákonník z roku 1950*“.

či sa dieťa narodilo živé alebo mŕtve, sa v právnom systéme predpokladalo, že sa narodilo živé.¹¹ V tomto zákonníku bola spôsobilosť *nascitura* na práva a povinnosti uznávaná podobne ako v predchádzajúcej legislatíve. *Nasciturus* mal právo na dedičstvo, ak bol v čase smrti dediča už počatý a právo na ochranu svojich práv, ktoré boli viazané na splnenie určitých podmienok. Taktiež mu bolo uznané právo na ochranu majetku.

5 PRÁVNY STAV DE LEGE LATA

V intenciách právnej úpravy *de lege lata* v Slovenskej republike spôsobilosťou na práva a povinnosti disponujú všetky fyzické osoby bez výnimky, nakoľko sa jedná o základné ľudské právo.¹²

Ustanovenie **§ 7 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník**¹³ vymedzuje, že: „*Spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé.*“ Uvedené ustanovenie nám stanovuje podmienky, za ktorých dochádza k nadobudnutiu spôsobilosti na práva a povinnosti fyzických osôb. V prvom rade ide o okamih narodenia, t. j. oddelenie dieťaťa od matkinho tela ukončením pôrodu. Nie je pritom relevantné, či pôrod prebieha prirodzeným alebo umelým spôsobom. Druhá podmienka prezumuje živé narodenie počatého dieťaťa. Preto v tomto kontexte, pri splnení najmä druhej podmienky, bude i *nasciturus* disponovať právnou spôsobilosťou.¹⁴ Rozhodujúcim faktorom pre nadobudnutie subjektívnych práv je, že sa dieťa narodí živé. Nie je dôležitý časový úsek, počas ktorého je dieťa živé a ani to, či sa dieťa narodí zdravé alebo choré.

Uvedené má veľký význam najmä pri dedičstve, nakoľko ak bolo dieťa počaté už za života poručiťa, treba s ním rátať ako s dedičom v prvej skupine a s prejednaním dedičstva počkať do jeho narodenia. „*Ak sa zistí, že v dobe smrti poručiťa je potrebné počítať s existenciou jeho priameho potomka a ak tento potomok (nasciturus) sa potom narodí živý, splní sa tým podmienka uvedená v § 7 ods. 1 Občianskeho zákonníka a poručiťelov pohrobok nadobudne dedičstvo ku dni smrti poručiťa (§ 460 Občianskeho zákonníka). Plod v tele matky je zákonným dedičom rovnakom ako už narodené deti. Rozhodujúcou podmienkou je, aby došlo skutočne k pôrodu živého dieťaťa.*“¹⁵ Ďalej pri obdarovaní, nárokoch z poisťných plnení, nároku na náhradu škody¹⁶, rozvede manželstva a podobne. *Nasciturus* nadobúda práva len podmienene, pričom rozhodujúci je okamih oddelenia živého plodu od tela matky.¹⁷ Ak by sa dieťa narodilo mŕtve, prípadne by ani nenastal pôrod¹⁸, tak sa nositeľom práv a povinností nikdy ani nestalo.¹⁹ Stále nemožno totiž zabúdať na známe pravidlo „**conceptus pro iam nato habetur**“, ktoré berie do úvahy budúce práva nenarodeného dieťaťa a uznáva mu právnú subjektivitu ešte pred jeho fyzickým narodením.

K ochrane *nascitura* sa vyjadril i samotný Ústavný súd. Vo svojom rozhodnutí uviedol: „*Z porovnania doslovného výkladu prvej a druhej vety čl. 15 ods. 1 ústavy, najmä spojenia ,má právo*

¹¹ §§ 4-5 Občianskeho zákonníka z roku 1950.

¹² FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník (komentár)*. Ružomberok: Epos, 2007, s. 52.

¹³ Ďalej len pod skratkou „Občiansky zákonník“.

¹⁴ Pri právnej spôsobilosti *nascitura* pôjde teda o podmienenú spôsobilosť.

¹⁵ FEKETE, ref. 12. Bratislava:

¹⁶ Na tomto mieste je nutné podotknúť, že náhrada škody sa nevzťahuje na nároky, ktoré sú vyslovene viazané na osobu poručiťa, ak by chcel zaňho *nasciturus* nárok na náhradu škody uplatňovať.

¹⁷ STRAPÁČ, P. In ŠTEVČEK, M. et al. *Občiansky zákonník I, 2. vydanie*. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 49-54.

¹⁸ Či už v dôsledku spontánneho alebo umelého prerušenia tehotenstva.

¹⁹ LAZAR, J. a kol. *Občianske právo hmotné I. Tretie doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava: Iura Edition: Bratislava, 2006, s. 144.

na život' v. 'hodný ochrany' vyplýva, že ústavodarca v čl. 15 ústavy celkom zjavne rozlišuje medzi právnym statusom nascitura a právnym statusom narodenej osoby. Tento jazykový výklad je podporovaný tiež systematickým výkladom. Katalóg základných ľudských práv a slobôd v druhom oddiele druhej hlavy ústavy je uvedený ustanovením čl. 14, podľa ktorého každý má spôsobilosť na práva. Je pritom bez akýchkoľvek pochybností, že pod pojmom každý, použitom v tomto (ale i v ďalších) ustanovení ústavy, treba rozumieť každého, kto sa narodí, t. j. spôsobilosť na práva vzniká narodením a končí smrťou, prípadne vyhlásením za mŕtveho.

Ústava teda zásadne spája vznik subjektívnych práv až s okamihom narodenia človeka, nie už s jeho počatím. V kontexte s problematikou, ktorá je predmetom tohto konania, sa javí vhodné podporne poukázať napr. na čl. 41 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého deti narodené v manželstve i mimo neho majú rovnaké práva.

(...) podľa Ústavy Slovenskej republiky nasciturus nie je subjektom práva, ktorému patrí základné právo na život podľa čl. 15 ods. 1 prvej vety ústavy. Nasciturus sa síce môže stať subjektom práva ex tunc, a teda ex tunc aj nositeľom základných práv, avšak pod podmienkou, že sa narodí živý.²⁰

Týmto spôsobom sa zabezpečuje, že nenarodené dieťa má právo na ochranu svojich práv a záujmov, že sa jeho budúce práva nezakladajú na neistote a že aj nenarodené dieťa môže byť subjektom občiansko-právnych vzťahov s rovnakými právnymi dôsledkami ako narodená osoba.

5.1 TRESTNOPRÁVNA OCHRANA NASCITURA V SLOVENSKÝCH PODMIENKACH

Na tomto mieste považujeme za vhodné v stručnosti upriamiť pozornosť i na právnu úpravu Trestného zákona, ktorá významným spôsobom prispieva k ochrane nascitura. In concreto sa ochrana zabezpečuje prostredníctvom skutkových podstat trestných činov nedovoleného prerušenia tehotenstva v § 150 – § 153 Trestného zákona. Taktiež i ustanovenie § 139 Trestného zákona prispieva k nepriamej ochrane nascitura, nakoľko je tehotná žena zaradená medzi chránené osoby.

Zaradenie tehotnej ženy medzi chránené osoby predstavuje významné legislatívne opatrenie, ktoré zabezpečuje ochranu pre túto zraniteľnú skupinu. Toto ustanovenie zabezpečuje ochranu tehotnej ženy od momentu počatia až do skončenia pôrodu alebo zákroku, ktorým sa tehotenstvo končí. Je dôležité zdôrazniť, že okamih skončenia pôrodu a nie začiatku pôrodu je dôležitý z hľadiska zraniteľnosti tehotnej ženy.²¹ Prirodzený pôrod alebo zákrok predstavuje pre tehotnú ženu veľkú záťaž na organizmus, čo môže viesť k vzniku zdravotných komplikácií. V tomto čase sa taktiež zvyšuje riziko komplikácií pre nenarodené dieťa a zaistenie zvýšenej ochrany je preto žiaduce.

Ochrana tehotnej ženy zahŕňa aj ochranu nenarodeného dieťaťa. Týmto spôsobom sa zabezpečuje, že tehotná žena a jej nenarodené dieťa majú rovnakú úroveň ochrany. Ustanovenia týkajúce sa nedovoleného prerušenia tehotenstva²² je možné rozdeliť na:

- umelé prerušenie tehotenstva bez súhlasu tehotnej ženy (§ 150 Trestného zákona),

²⁰ Nález Ústavného súdu SR zo dňa 4. decembra 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01.

²¹ BURDA, E. § 139 [Chránená osoba]. In BURDA, E. et al. *Trestný zákon. Všeobecná časť. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. Dostupné na internete: <https://www.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgbpxg327mvvxunropj5f6mrqga2v6mzqgbpxazrrgm4q> [cit. 2023-06-15].

²² Predmetné trestné činy možno však spáchať len do začiatku pôrodu. V okamihu začatia pôrodu ide o samostatného človeka, ktorý je v prípade jeho usmrtenia chránený prostredníctvom ustanovení § 144 – § 149 Trestného zákona.

- umelé prerušenie tehotenstva so súhlasom tehotnej ženy postupom alebo za podmienok, ktoré odporujú všeobecne záväzným právnym predpisom (§ 151 Trestného zákona),
- návod na umelé prerušenie tehotenstva a pomoc pri umelom prerušení tehotenstva (§ 152 Trestného zákona),
- špecifické ustanovenie – beztretnosť tehotnej ženy pri nedovolenom prerušení jej tehotenstva (§ 153 Trestného zákona).

Všetky tieto trestné činy disponujú spoločným objektom – zdravie tehotnej ženy, a sekundárnym objektom – stav ľudského plodu a právo ženy na materstvo. Napriek tomu, že počaté dieťa (ako ľudský plod) je chránený až sekundárne, nemožno opomínať významnosť jeho ochrany.

Dôvody, pre ktoré je plod až sekundárnym objektom týchto trestných činov je niekoľko. *Ad 1)* ustanovenie § 153 Trestného zákona (viď výklad nižšie), *ad 2)* pri nedovolenom prerušení tehotenstva je cieľom vždy usmrtiť plod a preto je dôležité najmä zdravie a život matky, *ad 3)* k poškodeniu zdravia matky ani nemusí prísť, zatiaľ čo ľudský plod bude usmrtený vždy a *ad 4)* zo skutkovej podstaty trestného činu prerušenia tehotenstva bez súhlasu tehotnej ženy vyplýva, že tehotná žena má záujem donosiť svoje nenarodené dieťa.²³

Záverom je ešte nutné vyjadriť sa k ustanoveniu § 153 Trestného zákona: „*Tehotná žena, ktorá svoje tehotenstvo sama umelo preruší alebo iného o to požiada, alebo mu to dovoľí, nie je za taký čin trestne zodpovedná, a to ani podľa ustanovení o návodcovi a pomocníkovi.*“

Toto ustanovenie slúži na zabezpečenie beztretnosti tehotnej ženy pri nedovolenom prerušení jej tehotenstva. „*Beztretnosť tehotnej ženy za nedovolené umelé prerušenie jej tehotenstva je odôvodnená jednak pochopením istého matúceho duševného i fyziologického stavu, ktoré môže tehotenstvo žene spôsobiť, prípadne i vo väzbe na ďalšie vonkajšie podmienky (napr. zlá sociálna situácia tehotnej ženy, citové rozčarovanie, duševná nepripravenosť a pod.), jednak, a z toho dôvodu, aby sa žena v prípade potreby neobávala privolať zdravotnícku pomoc po takto vyvolanom zákroku.*“²⁴

5.2 NASCITURUS V ABGB

V rakúskej právnej úprave²⁵ dochádza k nadobudnutiu spôsobilosti na práva a povinnosti, rovnako narodením. Pred zavedením ABGB však neexistovala jednotná a systematická právna úprava v oblasti spôsobilosti *nascitura* na práva a povinnosti. V roku 1811 bol v Rakúskej republike prijatý občiansky zákonník – ABGB, ktorý priniesol novú právnu úpravu aj v oblasti spôsobilosti na práva a povinnosti *nascitura*. ABGB ustanovil, že

²³ BURDA, E. § 150 [Umelé prerušenie tehotenstva bez súhlasu tehotnej ženy]. In: BURDA, E. et al. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*, 1. vydanie. In Praha: C. H. Beck, 2010. Dostupné na internete: <<https://www.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgfp327mvvxuns7nfus46t2l4zdambvl4ztamc7obtdcnjq&refSource=to c>> [cit. 2023-06-15].

²⁴ BURDA, E. § 153. In BURDA, E. et al. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*, 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010. Dostupné na internete: <<https://www.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgfp327mvvxuns7nfus46t2l4zdambvl4ztamc7obtdcnjt>> [cit. 2023-06-15].

²⁵ *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten deutschen Erbländer der Oesterreichischen Monarchie* StF: JGS Nr. 946/1811. Ďalej len „ABGB“.

nasciturus má právne postavenie už od okamihu počatia a je považovaný za plnohodnotný subjekt práva, za predpokladu živého narodenia.

Vývoj spôsobilosti na práva a povinnosti *nascitura* v rakúskej právnej úprave v 19. a 20. storočí bol zameraný na niekoľko hlavných aspektov, nakoľko bol prepojený so všeobecným vývojom rodinného a dedičského práva. Cieľom bolo zabezpečiť právne postavenie a ochranu nenarodených detí, a to najmä v oblasti dedičstva, ochrany života a zdravia. Tieto zmeny odrážajú posun v spoločenskom povedomí a právnom chápaní práv nenarodených jedincov.

Podľa § 22 ABGB: „Aj nenarodené deti majú od momentu svojho počatia právo na ochranu zákonom. Pokiaľ ide o ich práva a nie práva tretích osôb, považujú sa za narodené; ale na mŕtve narodené dieťa sa vzhľadom na práva vyhradené pre živo narodené deti hľadí, ako keby nebolo nikdy počaté.“²⁶

Zákonná ochrana sa podľa tohto ustanovenia skladá z dvoch častí. Prvá veta spočíva nie v priznaní právnej spôsobilosti *nascitura*, ale na príslube jeho ochrany prostredníctvom iných noriem, a to či už tých, ktoré sa nachádzajú v samotnom ABGB alebo v iných osobitných predpisoch, čím sa štandardizuje aj vysoký záujem na ochrane telesnej integrity nenarodeného dieťaťa.²⁷ Nemalo by sa totiž považovať za samozrejmé, že všetky právne normy operujúce s pojmom „ľudský“ – v tomto kontexte „nenarodené dieťa“ – zahŕňajú aj *nascitura*.

Druhá veta priznáva *nasciturovi* podmienenú a obmedzenú spôsobilosť na práva a povinnosti. Podmienenú, nakoľko platí, že počaté dieťa sa musí narodiť živé, pričom jeho životaschopnosť nie je významná.²⁸ Obmedzenosť vyplýva zo skutočnosti, že spôsobilosť na práva a povinnosti *nascitura* sa vzťahuje len na jemu vlastné práva v prípade ich ohrozenia.

Preto *nasciturus* od momentu svojho počatia disponuje čiastočnou právnou spôsobilosťou. Čiastočná právna spôsobilosť nenarodeného sa vzťahuje na osobné a majetkové práva, vrátane tých, ktoré si vyžadujú úkon nadobudnutia, napr. prijatie daru. V týchto prípadoch sa o jeho práva musí starať opatrovník. Avšak táto spôsobilosť *nascitura* bola obmedzená na také akty, ktoré preňho mali priaznivý vplyv. Samozrejme, pokiaľ ide o spôsobilosť k povinnostiam, túto nemožno vo vzťahu k *nasciturovi* aplikovať.²⁹

ZÁVER

Predmetom problematiky nášho príspevku bola analýza spôsobilosti na práva a povinnosti *nascitura* – počatého dieťaťa. Záverom môžeme konštatovať, že proces vývoja právnej úpravy týkajúcej sa zvolenej problematiky prebiehal korektné. Problematika spôsobilosti na práva a povinnosti *nascitura* je veľmi dôležitá a má presah do rôznych oblastí, vrátane trestného práva. Je nevyhnutné vziať do úvahy i relevantné právne predpisy týkajúce sa nedovoleného prerušenia tehotenstva, aby sme zabránili situáciám, kedy nie je splnená podmienka na nadobudnutie spôsobilosti – živé narodenie dieťaťa. V príspevku sme podrobili komparácií právnou úpravu ochrany *nascitura* v Slovenskej a Rakúskej republike. Na základe analýzy sme dospeli k záveru, že existujúce právne predpisy v oboch krajinách poskytujú dostatočnú úroveň ochrany *nascitura*. Dovoľujeme si však vysloviť názor, že *pro futuro*

²⁶ „Selbst ungeborene Kinder haben von dem Zeitpunkte ihrer Empfängniß an, einen Anspruch auf den Schutz der Gesetze. In so weit es um ihre und nicht um die Rechte eines Dritten zu thun ist, werden sie als Geborne angesehen; ein todtgebornes Kind aber wird in Rücksicht auf die ihm für den Lebensfall vorbehaltenen Rechte so betrachtet, als wäre es nie empfangen worden.“

²⁷ RUMMEL, Peter–LUKAS, Meinhard. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch, Teilband §§ 1-43 ABGB (Einleitung, Personenrecht)*. 4. Auflage. Wien: Manz, 2015, s. 252-254.

²⁸ SIMIC, J. The protection of *nasciturus* within the civil law. *In Pravni Zapisi*, 2018, roč. 9, č. 2, s. 259.

²⁹ RUMMEL–LUKAS, ref. 27.

v dôsledku spoločenského vývoja môže vzniknúť potreba predmetnú právnu úpravu modifikovať smerom k posilneniu ochrany *nascitura*.

V konečnom dôsledku je zachovanie ochrany *nascitura* na najvyššej úrovni nevyhnutné, aby sme zabezpečili jeho zdravie a celkový blahobyt. Preto je dôležité monitorovať vývoj v tejto oblasti a účinne reagovať na prípadné zmeny.